

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית

העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף כב

טבילת כלים לצורך

קדשים בתוך סל וגרנותני

נתבאר, שהמטביל כלי בתוך כלי לצורך קדשים, כשהחיצון טהור והפנימי טמא, לדברי הכל לא עלתה טבילה לפנימי. ויש אופן, שנחלקו בו רבי אילא ורבא, אם עלתה טבילה לפנימי.

לדעת רבי אילא, הסיבה שאין מטבילים כלי בתוך כלי כי הכלי הפנימי מכביד על החיצון, ועל ידי זה, במקום נגיעת הכלים זה בזה, המים אינם נכנסים, ויש חציצה.

ואם כן, דין זה שווה בכל הכלים ואפילו היה **הכלי החיצון סל או גרנותני** הוא סל גדול מאד, שבו מסננים את היין בעת הבציר, שנותנים אותו תחת קילוח הגת, והיין מסתנן בו ויורד לבור, **אין מטבילים כלי אחר בתוכו**, כי בכל אופן במקום הנגיעה של הכלי הפנימי בסל החיצון יש חציצה. **וכן דעת אבא שאול בברייתא.**

ולדעת רבא, הסיבה שתקנו, שלעניין קדשים לא תועיל טבילת כלי בתוך כלי, שמא יבוא להטביל בכלי שפיו צר משפופרת הנוד.

וכל זה בכלים שפעמים פיהם צר בשיעור כזה, אבל **סל וגרנותני**, שלעולם לא יהא פיהם צר, לא גזרו עליהם, **ומטביל בהם כלים אף לקדשים**. **וכן דעת תנא קמא בברייתא.**

מקווה שחילקו בסל וגרנותני

מקווה שחילקו אותו בסל או גרנותני, באופן שבכל חלק אין ארבעים סאה, אף על פי שהמים עוברים מכאן לכאן דרך הנקבים, **אין להחשיב את שני החלקים כמקווה אחד שלם.**

שהרי גם הארץ היא חלולה, והמים מחלחלים בה, ובכל זאת אין מצרפים מים משני מקומות להיות מקווה כשר, **עד שיהיו ארבעים סאה במקום אחד.**

הטעם שהטבילת כלי

בתוך כלי מטהרת לתרומה

נתבאר, שהמטביל כלי בתוך כלי במקווה לצורך קדשים לא עלתה לו טבילה, או משום חציצה, או משום גזרה שמא יטביל בכלי שפיו צר משפופרת הנוד.

וכמו כן נתבאר, שדווקא לצורך קדשים אין טבילת כלי בתוך כלי במקווה מועילה, אבל לצורך תרומה היא מועילה.

ואמרו, שהטעם לכך הוא, **כי אין אנו מתקנים תקנות אלו אלא לחברים הנשמעים לנו, ואצלם אין לחוש לשום תקלה בטבילת כלי בתוך כלי.**

שכן חברים יודעים את השיעור של עירוב מקוואות, ולא יבואו להטביל בכלי שפיו צר משפופרת הנוד. וכמו כן, חברים יודעים להיזהר מחציצה, ואם יכביד הכלי הפנימי על החיצון, יגביהו אותו.

ואף שכמו כן, מהטעמים הללו אין לחוש שתצא תקלה אצל חברים בטבילת כלי בתוך כלי לצורך קדשים. גזרו חכמים על הטבילה לצורך קדשים, **כי חששו, שאם יטבילו חברים כלי בתוך כלי, יראו זאת עמי הארץ, ויעשו כמותם, ועמי הארץ לא ידעו להיזהר מחציצה, ומטבילה בכלי שפיו צר משפופרת הנוד, ויבואו להטביל באופן שאינו מטהר.**

וקדשים, על כרחנו אנו מקבלים גם מעמי הארץ, שלא תהא איבה, שהרי אין להם למי להביא את קדשיהם אם לא למקדש. וצריכים אנו להשתדל, שלא יעשו באופן שאינו מטהר, ולכן גזרו, שלא יטבילו חברים באופן כזה, שילמדו ממנו עמי הארץ לעשות שלא כדין.

אבל תרומה, אין אנו מקבלים מעמי הארץ, ואין בכך איבה, כי הם יתנו לכהנים עמי

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הארץ כמותם. ואין לנו לחוש אם נעשה באופן כזה, שילמדו ממנו עמי הארץ לעשות שלא כדין.

ואין לאסור את הטבילה הזו בתרומה, שמא יעשו כן עמי הארץ, ולא יזהרו לעשות באופן המטהר, וכשיטבלו כליהם הטמאים לא יטהרו, וכשחברים ישאלו מהם כלים, [כדרך שרגילים לשאול מהם, כמו שיתבאר בעזה"י], והם אומרים שהטבילום, וטהורים הם, ישתמשו בהם חברים טהרות, ואינם יודעים שבאמת הם טמאים.

והטעם שאין לחוש לכך, כי כל השואל כלי מעם הארץ, מחזיקו בחזקת טמא, וצריך להטבילו, ואין לחוש שיטעה להשתמש בו טהרות בלא טבילה.

מקבלים קדשים מעמי הארץ מפני חשש איבה

נתבאר, שהסיבה שמקבלים קדשים מעמי הארץ, כדי שלא נבוא לידי איבה.

ואמרו, שזו היא דעת רבי יוסי שאמר, מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל ימות השנה, ומקבלים מעמי הארץ יין לנסכים ושמן למנחות? כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו בשעת איסור הבמות, ומקטיר לשמים, ושורף פרה אדומה לעצמו.

מקבלים עדות מעמי הארץ מפני חשש איבה

נתבאר, שלדעת רבי יוסי, מקבלים קדשים מעמי הארץ משום איבה.

ואמר רב פפא, שכמו כן, מה שאנו מקבלים בזמן הזה עדות מעמי הארץ, הוא כדעת רבי יוסי, שאם לא נקבל מהם, יש לחוש לאיבה. וזה שלא כדעת חכמים במסכת פסחים, שאמרו, שאין מקבלים עדות מעמי הארץ.

הצלה מטומאת מת על ידי כלי חרס

כלי חרס מקבל טומאה רק מתוכו ולא מגבו. ולפיכך, אם היה כלי חרס סגור [=צמיד פתיל] באוהל המת, אינו מקבל טומאה, ומציל על מה שבתוכו.

וכן הדין אם היה מת בבית, וטהרות בעליה שעל גבי הבית, ויש ארובה [=חלון בתקרה] בין הבית לעליה, ונתנו שם כלי חרס כשגבו כלפי הטומאה, הרי זה חוצץ מפני הטומאה, ומציל את כל מה שבעליה.

כן הוא דין התורה, וכן דעת בית הלל להלכה ולמעשה.

ובית שמאי אומרים, שכלי חרס מציל מטומאה רק כלי חרס ואוכלים ומשקים כשהם בתוכו כשהוא סתום או כשהם בעליה והוא סותם את הארובה על ידי שגבו כלפי הטומאה.

אבל על שאר כלים שבתוכו או שבעליה אינו מציל, והם טמאים טומאת מת.

וביארו בית שמאי טעמם, משום שסתם כלי חרס כשהוא ביד עם הארץ, הוא בחזקת טמא, שכבר נטמא ביד עם הארץ מתוכו. ואם כן, מאחר שהוא טמא, מעיקר הדין אינו מציל כלל, לא על מה שבתוכו, ולא על מה שבעליה לא אוכלים ולא משקים ולא שום כלי, כי כלי טמא אף על פי שהוא כלי חרס וגבו לטומאה אינו חוצץ מפני הטומאה.

ואף שמעיקר הדין, כלי חרס שביד עם הארץ, אינו מציל כלל מפני הטומאה אף לא על אוכלים ומשקים וכלי חרס. מכל מקום אמרו שגם כשהוא ביד עם הארץ הוא מציל על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס.

כי אוכלים ומשקים וכלי חרס אין חברים מקבלים מעם הארץ, שהם מחזיקים את כל אשר לו טמא, ואינם יכולים לטהרו, שאין טהרה לאוכל ולמשקה ולכלי חרס.

ורק עם הארץ ישתמש בהם, שהוא מחזיק את עצמו טהור, והוא לא ישמע לנו לומר לו, ששלו טמא, כי אין להם טהרה, מניחים אותו להיות כמו שהוא סבור שהם טהורים.

אבל שאר כלים של עם הארץ, יש להם טהרה ויכולים חברים לטהר אותם, ולכן הם

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שואלים ממנו, ומטבילים אותם ומשתמשים בהם.

ומאחר ששואלים שאר כלים מעם הארץ ויש לחוש שנטמאו במת ולא די להם בטבילה בלבד וזקוקים גם להזאה של מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי, זה לא יוכלו החברים לעשות כי אין אדם משאיל כליו לשבעה ימים.

ולכן אנו אומרים לעמי הארץ, שידעו ששאר כלים שלהם נטמאו במת, גם אם היתה חציצה של כלי חרס.

ומאחר שיש להם טהרה, ישמעו לנו לטהרם. ומעתה כשישאלו מהם חברים כליהם, יטבילום לשאר טומאות, והם טהורים בידם.

וכן שנינו, אמר רבי יהושע, בושני מדבריכם בית שמאי, אפשר אשה לשה בעריבה בעלייה זו, אשה ועריבה טמאים שבעה, ובצק טהור? לוגין מלא משקים, לוגין טמא טומאת שבעה, ומשקים טהורים? נטפל לו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי, אמר לו, אומר לך טעמם של בית שמאי. אמר לו, אמור.

אמר לו, כלי טמא חוצץ או אינו חוצץ? אמר לו, אינו חוצץ. חזר ושאל, כלי של עם הארץ, טמא או טהור? אמר לו, טמא.

הוסיף ושאל, ואם אתה אומר לו טמא, כלום משגיח עליך? ודאי שלא שהרי אינו רוצה להפסיד כליו ומאחר שאין להם טהרה לא ישמע לך. ולא עוד, אלא שאם אתה אומר לו טמא, אומר לך, שלי טהור ושלך טמא. וזהו טעמם של בית שמאי.

מיד הלך רבי יהושע, ונשתטח על קברי בית שמאי, אמר, נעניתי לכם עצמות בית שמאי, ומה שתומות שלכם כך, מפורשות על אחת כמה וכמה. אמרו, כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו.

נאמנות עמי הארץ שטבלו

נתבאר, שהשואל כלי מעמי הארץ, מטבילו קודם שישתמש בו, ואינו סומך על כך שאם נטמא כבר הטבילו עם הארץ.

לדעת אביי, אין עמי הארץ נאמנים לומר שטבלו את כליהם והכלים טהורים אבל הם נאמנים לומר טבלנו עצמנו ואנחנו טהורים.

ולדעת רבא, יש אופן שעמי הארץ נאמנים לומר שטבלו את כליהם והכלים טהורים. וזאת כשלפי מה שאמרו טבלו את הכלים באופן שמטהר אותם בוודאי. כגון שאומר, שמעולם לא הטביל כלי בתוך כלי.

אבל אם אומר, שהטביל כלי בתוך כלי, אלא שהיה פי הכלי החיצון רחב משפופרת הנוד, בזה אין סומכים עליו, וכליו בחזקת טמאים.

וכעין זה שנינו בברייתא, שנאמן עם הארץ לומר פירות לא הוכשרו לקבל טומאה, אבל אינו נאמן לומר הוכשרו ולא נטמאו.

נאמנות עמי הארץ על

טבילת גופם לטהרה מהמת

מי שנטמא במת, טהרתו, שמזים עליו מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי, ולאחר מכן טובל ונטהר לערב.

חבר שבא להיטהר ממת, ואמר, היום יום שלישי לטומאתי, וראוי אני להזאה ראשונה, נאמן, ומזים עליו מיד.

ועם הארץ שבא להיטהר ממת, אין מזים עליו עד שימנה בפנינו שלישי ושביעי.

ומאחר שהחמירו על עם הארץ שלא להזות עליו עד שימנה בפנינו שלישי ושביעי, הוא נזהר הרבה בטבילתו, שלא יצטרך להמתין שוב שלישי ושביעי. ולכן, אם בא ואמר שטבל כדיון, הוא נאמן [=מתוך חומר שהחמרת עליו בתחילתו הקלת עליו בסופו].

כלי שטף שנטמאו במשקים

כלי שטף הם כל הכלים שיש להם טהרה במקווה, יוצאים מכלל זה כלי חרס שאין להם טהרה במקווה.

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומדין תורה, כלי מקבל טומאה רק מאב הטומאה. ומדין תורה אין משקה שהוא אב הטומאה אלא זובו ורוקו ומי רגליו של זב. ואם כן אין כלי מקבל טומאה ממשקה שהוא ולד הטומאה.

וחכמים גזרו, שהכלי יקבל טומאה גם ממשקה שהוא וולד הטומאה.

כגון ממשקה שנגע בשרץ, שהוא ראשון לטומאה, או ממשקה שנגע באוכל שנגע בשרץ, שהמשקה הזה, אף שראוי להיות שני לטומאה, מכל מקום נידון כראשון לטומאה, כי חכמים גזרו על כל המשקים הטמאים, שיהיו לכל הפחות ראשון לטומאה.

ומאחר שהטומאה של הכלי הזה היא מדברי חכמים, אם נטמאו תרומה וקדשים בכלי זה, אין שורפים אותם, שאינם כתרומה וקדשים הטמאים מהתורה.

וכדי שיהא היכר לדבר, שטומאה זו של כלים שנטמאו ממשקים שהם ולד הטומאה היא מדברי חכמים, עשו בה היכר, ואמרו, שכלים אלו יהיה בהם שינוי בטומאתם מכלים שנטמאו במשקים שהם אב הטומאה. וכך הוא דינם.

אם נגעו משקים טמאים בתוך הכלי, אף על פי שטומאת הכלי דרבנן, נטמא כל הכלי.

ואם נגעו משקים טמאים מאחורי הכלי, רק אחוריו טמאים. אבל תוכו ואגנו [=שפתו הכפולה לצד חוץ הראוי לתשמיש] ואוזנו [=מעין ידית] וידיו [=ידית גמורה בכלים שיש להם ידית כמו מחבת], כל אלו טהורים.

והוא הדין אם נגעו משקים באחד משאר תשמישי הכלי, אותו תשמיש טמא, ושאר הכלי טהור.

וכבר נתבאר במשנתנו, [במעלה ב'], שחילוק זה אמור לענין השתמשות של תרומה, אבל לענין השתמשות של קדשים, גם כשנגעו המשקים הטמאים באחד מתשמישי הכלים שאינם תוכו, נטמא כל הכלי.

וכמו כן נתבאר שם, שלענין זה, חולין שנעשו על טהרת הקדש דינם כקדש, וזהו ששנה רב ביבי לפני רב נחמן, שדין זה אמור בין בקדשי המקדש ובין בקדשי הגבול, הם חולין שנעשו על טהרת הקודש.

בית הצביטה

לדברי רב יהודה אמר שמואל, בית הצביטה

הוא מקום שצובט בו את הכלי. כלומר, אוחז בו ומושיטו לאחרים, והוא ידית הכלי.

וכן הוא אומר, "וַיֹּאמֶר לָהּ בַעֲזָה לְעֵת הָאֲכָל גְּשֵׁי הַלֶּם וְאֲכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְטִבַּלְתָּ בַּתַּיִם בְּחֶמֶץ וַתִּשָּׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּר" (רות ב' י"ד),

ותרגום "וַיִּצְבֹּט לָהּ" הוא "ואושיט לה".

ולדברי רבי אסי אמר רבי יוחנן, בית

הצביטה הוא מקום שנקיי הדעת

[=אסטניסים] צובעים בו, כלומר מטבילים מאכלם בחרדל או בחומץ.

שחוקקים בשולי הקערה בית קיבול לעצמו,

וגובה לו סביב, ונותנים שם חומץ וחרדל,

ומטבילים בו מאכלם.

הנושא את המדרס אינו נושא את הקדש

אמר רב יהודה אמר שמואל, מעשה באחד

שהיה מעביר חבית חרס של יין קודש

ממקום למקום, ונפסקה רצועה של סנדלו

שהיתה טמאה טומאת מדרס, והניחה על

פי החבית, ונפלה לאויר החבית ונטמא היין.

באותה שעה התקינו, שהנושא את המדרס

לא יהא נושא את הקודש. [וזה מעלה ג']

הנזכרת במשנתנו].

ונסתפקו בגמרא, האם דווקא לשאת סנדל

שכבר נטמא טומאת מדרס אין נושאים עם

הקדש, או גם סנדל טהור שראוי לטומאת

מדרס אין נושאים עם הקדש.

ועוד נסתפקו, האם דווקא כשהקדש בחבית

פתוחה אין נושאים עמו מדרס, או אף

כשהקדש בחבית סתומה.

ונחלקו חכמים, מה הדין אם עבר על הגזרה

הזו, ונשא קודש ומדרס יחד. לדעת רבי

אילא, מאחר שנשא קדש עם מדרס, גזרו על

הקדש שיהיה טמא. ולדעת רבי זירא, אף

שעבר על הגזרה, כל זמן שלא נטמא הקדש

באמת, הרי זה טהור.